

Slovenska Gospodinja

Izhaja vsako 1. soboto v mesecu kot priloga „Naš. Listu“ in velja posebej prejemana na leto 3 K.

Leto II. V Ljubljani, 5. vel. travna 1906.

Št. 5.

Uredništvo „Slovenske Gospodinje“ je v Ljubljani, Mestni trg št. 17

Moderna mati.

Modernost in materinstvo! Marsikdo misli, da se ta dva pojma izključujeta, ker materinstvo je staro veke in nima z modo nikakega stika! Drugi pa so drugačnih nazorov. Nekdaj je bila vzor žene ona, ki ni niti v svojem delovanju niti v mislih prekoračila praga kuhinje in spalnice. Čim manje se je o njej slišalo in čim manje o njej govorilo, tem bolje. Danes je taka mati in žena zavira družbe, zavira napredka in razvoja. Ker je konservativna, daje narodu umstveno zaostala, nerazvita bitja, ki zaostajajo za svojim časom in njega zahtevam. Od matere sedanjega časa se zahteva mnogo več, kakor se je zahtevalo včasih. Opravljati mora znati hišo, biti mora svojemu možu prijateljica in pomočnica in svojim otrokom — vse. Dandanes ne zadostuje več, da zna mati oprati svojemu otroku plenice in mu zašiti oblekice ter da zna pripraviti obed. Vzgajati mora znati iz svojih otrok — ljudi, sposobne za življenski boj, ki je dandanes hujši, kakor je bil kdajkoli. Ni dovolj, da mati samo ve, koliko dela in skrbi daje telesno negovanje otrokovo, marveč mora docela razumeti in se popolnoma zavedati, koliko odgovornost prevzema žena s tem, da postane mati.

Tako malo, drobno, še nerazumno bitjice se razvija in raste povsem pod maternim vplivom. Pod njenim nadzorstvom se razvija in raste to malo telesce in pod njenim duševnim očesom se ima razvijati tudi otroška duša, ki je bila doslej še bel, nepopisan list. Pod njenim duševnim nadzorstvom vzklijejo na tej mladi duši prve človečanske mladike. Mati je priča prvih otroških vzklikov, prvih misli, prvih kretenj. In tu je treba, da jih razume, da si jih je v svesti, da jih previdno in modro vodi: Kjer je potreba, jih nekoliko izgladi, drugje jih spopolni, zopet drugje jih ublaži ali pa okrepi.

Da pa more vse te velike in težke dolžnosti pravilno vršiti, mora poznati mati današnji svet daleč izven praga svojega doma, poznati mora strujo človeštva, v katero bode zapadel nekoč njen otrok. Poznati mora duh časa v vsej svoji celoti, da more pri-

praviti svojega otroka za življenje, kakoršno je in ki ni tako, kakoršno bi moralo biti.

Koliko tragedij se odigra v mladih dušah, ki pridejo mahoma v povsem nov in nepoznan svet, za katerega so popolnoma nepripravljene! Misli so jim vdihale zraka, ki veje med kuhinjo in sobo — a dalje ne, njih duh je brez obzorja, njih duša sicer nedolžna, a tudi nevedna in prazna.

Zato pa je treba ženi kulture, omike je treba dekletu, da bo prav vršila nalogo žene in matere! Kulture je treba materam, pa bo kulturno tudi človeštvo! To so že davno uvidele moderne države v Evropi in izven nje. Ljudje uma so začutili, da se tudi duševna odgoja otroka začneja v njegovi najnežnejši mladosti, da torej mati ne odgaja otroka le telesno, da ga ne uči le kretenj, nego da mu mora vzporedno vzgajati tudi duh. In zato se je misleče človeštvo odločilo, da dá materam — kulture. Ženska učilišča niso ustanovljena vsled državine nečimernosti in tudi ne zato, da si »žensko bitje z vedo in vednostjo ospe cvetlični prah z nežne svoje duše, da izgubi svoj poklic« — kakor se je izrazil nedavno neki ugledni nemški državni poslanec in pisatelj, ki pa je vkljub temu velik nazadnjak — ženska učilišča so zato, da ženska izpopolni svoj duh in svoj razum, da oboroži svojo dušo in srce za naravni svoj poklic, da se pripravi za nalogo, ki jej je naložena od narave.

Zato pa je vse žensko vprašanje: delo in kultura! In ta kultura žene in žene-matere bode potegnila vse človeštvo z orjaškim korakom tja, kamor teži, — naprej. Žensko vprašanje je občečloveško, socialno, narodno! Zato zavzema danes v ženskem vprašanju jako veliko važnost moderna mati, ki bode dala človeštvu bodočo, napredno, krepko generacijo.

Prav zato pa je dolžnost človeštva ter dolžnost vsakega razumnega posameznika, da upošteva ženstvo, da računa z njim, kakor z važnim faktorjem, ki se ga ne sme in ne more prezirati... In če se ženstvo povsod in vedno ne zaveda svojih dolžnosti in svojih pravic, naj bi ga moštvo opozorilo na to, naj bi naravnost zahtevalo od ženske, da je treznomisleče, dalekovidno, razborito in duševno popolnoma razvito

Zahtevajte Zvezdno cikorijo!

bitje, ki nam bo dalo in vzgojilo istotako treznomislec, krepko razvit, duševno in telesno zdrav zarod! Dokler bodo možje zadovoljni z načičkanimi modnimi damami ali pa z dobrimi, a sicer puhoglavimi kuharicami, vsaj pri nas ni možno misliti na kak izdatnejši napredek.

V vsakem narodu, pa bodisi najkonservativnejši, in najzaostalejši, pod najhujšim pritiskom vlad in razmer živečem narodu, so napredne stranke, ki težé za tem, da bi odprle svojim rojakom pot do resnične duševne svobode, do najvišje omike in do največjega blagostanja. Poizkušale so reorganizirati in reformirati življenje, narodne ustanove, društva, šole ... stopale so v sredo vseh stanov in slojev, — a uspeha niso dosežale posebnega. Reakcija, nazadnjaštvo je preko noči porušila ono, kar so naprednjaki s težkim, samopožrtvovalnim trudom zgradili tekom mesecev in let. Brezuspješni so bili vsi besni izbruhi časopisja proti močem temé in starokopitnosti ... zaman so bili vsi gromoviti govori ... zaman vse agitacije. Neka tajna, neznana sila je izbrisala vsak sled napornega dela, izpodkopavala najlepše namene in prekrizavala najidealnejše načrte. Napredne stranke so propadale in izginjale.

Tedaj šele so šli narodnjaki naprednjaki na lov za to neznanu, skrito, a sila mogočno sovražnico; iskali so jo povsod ... na prestolu, na prižnici, v gostilni in na polju ... In zasledili so jo za ognjiščem, ob zibeli! S kuhalnico v rokah, plenice zvijajočo, metlo vihtečo so jo našli to strašno silo: bila je ženska!

In tedaj so se začudili in odprle so se jim oči! Ženska brez omike in obzorja, mati v predpotopni duševni zaostalosti in polni srednjeveškega mračnjaštva, nevedna, a sužnja vražam, praznovrstvu, novošegnemu malikovalstvu, igrača vplivov najnepoštenjših sleparjev ... ženska brez lastnih misli, brez lastne sodbe, brez samostojne volje ... mrtvo orodje v rokah moških reakcionarjev in zakletih, tisočletnih sovražnikov kulture in napredka!

Ako bi bilo ljudstvo omikano in prosvetljeno, ako bi znalo samo misliti in soditi, potem bi bilo konec teh najhujših škodljivcev človeštva! Padli bi s prestolov v beraštvo in poginili od glada in sramote! Zato pa sovražijo vsak nov pojav napredka, duševne svobode in vsak nov korak k svetišču resnice; zato pobijajo vsakogar, ki prižiga narodu luč resnične omike in duševne svobode. Ker pa so sami preslabi, so si poiskali zaveznikov tam, kjer jih ni iskal dotlej še nihče: v ženstvu! In našli so silno, strašno podporo v ženstvu, ki se ni zanje brigal nihče. Saj se je ženstvu jako laskalo, da se sploh kdo zanima zanje in da mu izroča neko nalogo, ki je važna, imenitna! Pridobili in naučili so torej ženstvo za svoje namene z najrazličnejšimi sredstvi ter so z njim vladali svet ter zmagovali na vsej črti. Žene in dekleta, ki tvorijo

ogromno večino človeštva, so delovale na moštvo v duhu sovražnikov napredka, za ognjiščem, ob zibeli, v zakonski spalnici in na plesiščih se je odločala usoda naroda! Naprednjaki pa tega dolgo, dolgo niso vedeli; zato so se pogrezali v nič njih načrti ter je propadal v nič ves njihov napor!

Danes pa so se naprednjakom nekaterih velikih narodov odluščile mreže z oči ter vidijo sedaj, kje jim je začeti, da pridejo s svojimi načrti in nameni dalje ter da dosežejo končni cilj! In polagoma — žal, jako polagoma! — so se začeli zanimati za vzgojo in šolanje svojih hčerâ, za berilo in družbo svojih ženâ. Dokazano je, da napreduje in uspeva le tisti narod, ki ima dobrovzgojeno in izobraženo ženstvo, da se dviga iz stoletnega mraka le ono ljudstvo, ki mu stoji ob strani in včasih celó na čelu svobodoumno, zastarelih predsodkov rešeno ženstvo, moderne omike, modernega obzorja!

»Moderno«, pravim. A kaj je moderno? Ali je moderna in prosvetljena ona dama, ki nosi svoje obleke po najnovejši pariški modi, ki igra lawn-tennis, pleše kake-walke in se vozi z avtomobilom? Ali je svobodoumna tista mati, ki čita opolzle romane, pikanturi z oblizanimi puhoglavci ter zre z zasmehom na reveže in na vse, kar diši po skromni grudi skromne naše domovine? Ali je taka ženska opora in rešitev našega naroda iz stoletnih okov reakcije in temé? Taka mati naj bi bila sposobna roditi in vzgojiti zdrav naraščaj dobrih Slovencev in vrlih Slovenk?!

Ne, ne, tisočkrat ne! Kulture ne dokazuje ne svilena obleka, ne pariški klobuček, ne loža v gledališču, ne eleganten avtomobil, niti blaziranost, niti ošabnost! Vse to kaže le o denarnem bogastvu, ki ni vselej zaslužno, — vse to je večkrat izraz srčne revščine in duševnega siromaštva. Pri vsem tem pa more biti taka blaziranka najčrnejša reakcionarka in največja podpornica nazadnjaštva, morda celó opora naših narodnih sovražnikov!

Ne dajte nam torej takih »dam«! Dajte nam dobrih šol, ki nam na kmetih in po mestih dvignejo žensko mladino iz dosedanjega duševnega spanja, razširjajte našemu ženstvu obzorje, bodite mu neumorni učitelji in vzgojitelji, da bo imel kdaj naš narod svetlejše dni! Dajte našemu ženstvu več in več omike, duševne in srčne kulture, potem šele bodo naprednjaki uspevali s svojim delom in Slovenci postanemo vistini modern kulturen narod!

Mila Dobova.

Ljubezen brez slovesa . . .

Umira nad gorami zarja . . .
kot zadnji bolnikov nasmeh
odsevi nje pojemajoči
razlijejo se po doleh . . .

Ljubezen le brez slovesa
ostavi samotno srce —
kot vihra žrez polja cvetoča
mimo src zapuščenih gre . . .

F. Studenko.

Oj, ti tatje!

Šaljiva črtica. Spisal Vekoslav Spindler.

»**A**-a-a-ah, grozen dolgčas!« — se je zazdehalo Marlinovemu Edvardu, in stegnil se je v senci velike, košate hruške.

»Kakor na pepelnično sredo!« se je oglasil Kilerjev Mato.

»Kaj bi počeli v tej neznosni vročini? Na lov ne grem danes na noben način, na izprehod kam daleč še manj, najboljšo je, da prespim ves popoldan«, in Kovarjev Ciril se je obrnil na drugo stran in poskušal zadremati. In zopet so molčali vsi trije v senci košate hruške . . . Tam nad polji pa je trepetal popoldanski zrak v vročem žaru solnca.

Marlinov Edvard, Kilerjev Mato in Kovarjev Ciril — bili so vam to trije zgodni fantje, prijatelji že od mladih let, in marsikako veselo urico so si privoščili. Marlinov Edvard je bil visokošolec in je užival ravnokar počitniško svobodo domačega zraka. Kilerjev Mato — njegov in Edvardov oče sta bila hišna soseda — je bil lajtnant nekje na Tirolskem in je tudi ravnokar prišel za dva meseca na počitnice, ker domačega kraja ni mogel pozabiti. In Kovarjev Ciril naposled se je bil kot domačin dal nastaviti tukaj kot učitelj in je tudi imel počitnice. Naravno, da so bili vedno skupaj — od ranega jutra pa do poznega večera in včasih tudi — naj mi odpustite to indiskretnost — od ranega jutra pa zopet do ranega jutra. Marsikako veselo zabavo so si privoščili. Pa — da dokončam popis situacije — hruška, pod katero so zavživali naši trije znanci dolgčas vročega poletnega popoldneva in se skrivali pred solnčnimi žarki, je stala za hišo Kilerjevega Ivana, Matovega brata, ki je bil na domačiji posestnik. Bila je to lepa, prijazna, zidana hiša sredi vasi in je kazala, da vlada v njej blagostanje. Ivan je imel tudi trgovino in je moral ves dan biti v trgovskih prostorih, da je nadzoroval in zapovedoval in vodil, ker — odkrito rečeno — bil je skrben gospodar, varčen in natančen v vseh poslih. Ni čuda torej, da

so se morali naši trije znanci sami dolgočasiti pod hruško na vrtu.

Minilo je precej časa in pod hruško je bilo vse tiho in mirno — naše dobre znance je premagal spanec. Nad polji pa je trepetal popoldanski zrak v vročih žarkih solnca.

A zdaj se je nekdo zganil. Tiho, previdno, počasi je vstal Kilerjev Mato ter se odstranil po vrtu v senci drevja. »To bi bil vendar vrag« — je mrmral sam s seboj — »da bi ne našli prav ničesar, prav nobene zabave za tak božji popoldan . . . Na lov? — ne, je prevroče . . . in kaj čemo danes loviti . . . v gostilno? . . . ah, popoldne ni nič . . . ravno tak dolgčas . . . na izprehod v hribe in gaje? . . . da bi se potil po teh žarečih potih . . . brrr . . .« In zopet se je zamislil. Sedel je na klop pod veliko jablano in se ozrl tja gor v hribe . . . Pred njegovim pogledom so se razprostirale vinske gorice v vsej svoji poletni lepoti, v vsem svojem čaru dozorevanja, in na vrhovih so se dvigale ponosno bele zidanice, znaneč o blagostanju . . . kakor da so šepetale tja v dolino: čujte, polne smo sladkih vonjev, polne rujnega vina, pridite in zauživajte! . . .

In Matov pogled se je vprl nekako sanjavo v zeleneče hribe, kamor je pošiljalo solnce svoje tople žarke z nekako sveto, tajinstveno ljubeznijo . . .

Nenadoma pa mu je zaigral okrog usten čuden smehljaj. Vstal je ter začel hitreje hoditi po vrtu, glavo pripognjeno, kakor v težkih mislih . . . »To bi bil vrag . . .« je ponovil polglasno — — »Toda brat . . . ej, poznam ga . . . ključa ne bo dal . . . skop je, bogme . . . za vsako kapljico mu je žal . . . niti meni ne privoščiti, kaj šele takšni družbi . . . In ključ ima dobro skrit . . . in vsak trenutek hodi tam mimo shrambe in pogleda, je-li še ključ tam . . . Tako ne bo nič . . . tega ključa mu ne morem vzeti . . . A vsekakor — to je dobra misel . . . Popoldne bi minil hitro, tako velikanske škode mu tudi ne bo . . . A ključ . . . ključ . . .« In še hitreje je stopal po vrtu sem in tja . . . »Toda« — in Mato je postal v globokih mislih — »ali ni ta ključ, ki ga ima sedaj, še nov? Zdi se mi vendar, da mi je pravil onokrat, da si je dal napraviti nov ključ . . . Haha . . . to bi bilo fino . . . Kam pa shranjuje stare ključke, to dobro vem, in tja gotovo ne gre iskat . . .« In nemudoma je stopil v hišo. Na hodniku je srečal brata.

»Kaj počenjate? Čas tratite, čas, kaj? . . .« se je oglasil Ivan in stopal hitro mimo brata, kakor da ima sila nujen posel.

»Kajpak? Najrajši bi ne tlačil zemlje, tak dolgčas je . . .« in Mato je stopil skozi vrata v neko shrambo. Hitro je pogledal, kje ima brat ključ od gorske zidanice . . . Bil je ves nov! . . . Dobro si ga je ogledal, potem pa hitro stopil v neko drugo shrambo, kjer je bilo v neki slamnjači vse polno starih železnin in drugih ropotij. »Tu-le mora biti!« . . . Iskal je vestno in kmalu je držal v roki ključ, ki se mu je zdel jako

Najboljša je Zvezdna cikorija!

enak onemu iz shrambe. Vtaknil ga je v žep in nekako zmagonosno se je splazil v prejšnjo shrambo in hitro pomeril oba ključa . . . Tristo kosmatih . . . bila sta res enaka . . . Skoraj se je glasno zasmel . . .

Stopil je zopet na hodnik — toliko da ga ni zalotil brat, ki je ravnokar prišel z dvorišča. Kakor da je priboril veliko zmago, je smejočega se lica skoraj bežal skozi vrt pod veliko košato hruško, kjer sta njegova prijatelja še vedno počivala in sanjala bog ve o čem . . .

»Hej, fanta« — toliko da ni zaukal — »vstanita, vstanita! Veselo poročilo prinašam . . . Poskočila sta in gledala zaspana okoli sebe. Ko pa sta videla stati Mata tako veselega pred seboj, sta se začudila . . . »Vstanita in hajd na noge! Puške na ramo, pa hajd za menoj! . . .« Nista vedela, ali se naj mu smejita, ali se mu meša, ali kaj: v taki vročini pa na lov! »Torej, bo ali ne? Jaz vama pravim: dobro se nam bo še godilo danes . . .« Hote nehotе sta vzela vsak svojo puško — naslonjene so jih imeli ob hruškino deblo in Mato je svojo že bil obesil čez ramo — in šli so . . .

»Kam vruga naju pelješ?« se oglasi Ciril. »Bogme, da ti ne bom hodil daleč po tej vročini.«

»Oprostite, malo bomo morali v breg, a potem . . .« in namesto nadaljnjih besed je potegnil Mato iz žepa ključ in ga z nekim diabolskim smehljajem na licu in v očeh pokazal tovarišema. Glasen smeh je zazvenel čez polja . . . Poznala sta ključ, in takoj jima je bilo vse jasno. — —

Kilerjeva zidanica je stala dobro uro od vasi. Treba je bilo kake četrte ure iti v precej visok breg, a pot je šla ravno med goricami po lepi stezi, ob kateri straneh so rasla sadna drevesa in topoli in jelše. Po tej senci je bil krasen izprehod. Iz vasi, iz doline se je videl samo dimnik zidanice, ostalo poslopje se je skrivalo za goricami. Bila je lepa zidanica. Bela in pokrita z opeko, da se je videla iz daljave kakor vila. Po stenah so se spenjale trte in zimzelen je tuintam brstel med njimi. V zgornje prostore je bilo treba iti po malih stopnicah, bodisi od leve, bodisi od desne strani, v ospredju stopnic pa so bila velika vrata, ki so peljala v klet, ki je bila pod poslopjem. Sicer pa se je prišlo v klet tudi v notranjih prostorih samih. Če si stopil v klet, te je skoraj omamil duh, ki se je od različnih vin širil po njej. Z mirno vestjo lahko trdim, da je bilo v kleti najmanj deset različnih letnikov vina.

Kako poldrugo uro potem, ko so se napotili naši znanci iz doline, je zarožljaj ključ v vratih zidanice. Škripaje so se odprla in naši znanci so vstopili, odložili puške in si brisali pot z obrazov. Dasi so hodili po senci, jim je vendar bilo vroče. Stopili so v sobo, ki je bila po starodavni navadi lepo opremljena. Močna hrastova miza v sredi, močni štirje hrastovi stoli krog

nje in tam vzadi še dve klopi, sredi mize častitljiva majolika. V kotu starinska peč — po stenah razne lovske in druge podobe. Nekaj domačega je dihala soba, neki čut zadovoljnosti ti je legel v njej na dušo. In naši znanci so sedli na stole ter si odpočili.

»Tako, križevega pota zadnja postaja«, je vzdihnil Marlinov Edvard in dihal globoko.

»Sedaj se dobro ohladimo — potem pa stopim v klet po nekaj duševne tolažbe . . .«

»Krvavo je potrebujemo . . .«

Čez četrte ure je stala na mizi polna majolika. In Mato je vzel s police tri kupice in jih hotel postaviti na mizo.

»Mi pijemo po stari slovanski navadi iz majolike, prijatelj« — omeni Edvard in prime za njo ter jo bliža ustom — »glej, da postaviš kupice nazaj, kjer si jih našel.«

»Aha, Edvarda že zopet skrbi, da bi se čudili njegovi nezmožnosti, haha« — odvrne Mato in postavi kupice na polico. »Vsekakor pa izpolnim tvoje povelje . . .«

Prijeten hlad se je širil po sobi. In naši znanci so se zapletli v raznovrstne pogovore, in potekal jim je čas hitro. Neredko je vstal Mato, vzel prazno majoliko ter se kmalo s polno vrnil v sobo. Niti vedeli niso, kdaj je začel legati mrak čez gorice . . .

»Kaj misliš, Edvard, ali bi ne bilo prijetno, da lahko človek vse življenje sedi pri polni majoliki s sladko zavestjo, da mu je življenje vendarle nekaj lepega, in zatopljen v sladke sanje o sreči . . .« omeni v pogovoru Ciril.

»Aha, fantast se je zopet oglasil«, ga zavrne Mato. »Premislimo raje, ali bi ne bilo dobro, da dobimo kake jestvine. Sama pijača naposled začne predsedati. Da dobimo kje kruha in sira, pa ostanemo magari vso noč, da bode Ciril lahko sanjal in si predstavljal, kako veselo bi bilo, vse življenje sedeti pred polno majoliko, haha . . .

»Prijatelj, to je izvrstna misel. Sploh se ti pozna, da se pri vojakih človek marsičesa dobrega nauči . . .«

»Fantje, ali ni v sosednji zidanici neka viničarka? Mislim, da bo imela ona kaj takih proprijet, in jaz sem pripravljen, vam jih opraviti«, omeni Edvard.

»Saj res, glej no, to bi bilo čisto pripravno. Poskusi svojo srečo, Edvard!«

In Edvard je vstal in šel. Trajalo je dobre četrte ure. Kar naenkrat začujeta Mato in Ciril veselo pesem, igrano na harmoniki. In ta pesem se je bližala in bližala. In odprla so se vrata — v sobo pa stopi s prešerno svečanim obrazom Edvard, za njim viničarka iz sosednje zidanice — mlada, lepa vdova — z jerbasom pod pazduho, in za njima neki možak s faunskim izrazom v licu in s harmonikami v rokah, na katerih je proizvajal še vedno tisto gorsko pesem:

Kadar bom jaz mrja,
te bodo me pokopali
notri pod vinske gantare,
kter' bode mimo teka,
vsaki bode reka:
tu je en velik lump doma.*

»Slavna gospoda!« — reče Edvard hudomušno-slovesno — »predstavljam vam svojo nevesto, ki nam je prinesla kruha in sira, in pa muzikanta, ki bo igral na moji gostiji.«

Glazen smeh je zazvenel po sobi.

»Dobro, Edvard, dobro«, je govoril med glasnim smehom Mato. Viničarka pa je malo sramežljivo povešala oči, postavila jerbas na mizo, izločila jedi, in hotela oditi.

»O, kam pa, kam, nevestica?« jo zadrži Mato in jo prime za roko. »Zdaj ne greš nikamor. Jedenkrat pa boš vendar poskusila našega vinca. Sedi, sedi poleg ženina in prav nič se ne sramuj! Hej, muzika!«

Frlanov Blaž — tako se je zval muzikant — se je bil med tem že vsedel na klop in je začel hitro natezati svoje harmonike. Zaigral jim je vesel valček — in naravno, da se je mlada kri začela razvneti.

Ker se je stemnilo, je Mato vzel s police starinsko svetilko ter jo užgal. Potem pa so se vrstili veseli, razposajeni razgovori. Zazvene so — ne sicer srebrnozvonko — naše pesemce o sladkem vincu in nežni ljubezni, zapela je harmonika poskočne valčke in skakljajoče mazurke — in nad vsem je počivala noč s svojimi svetlimi zvezdami — — — — —

V farnem zvoniku spodaj v dolini je odbila ura poldesetih.

Trgovina Kilerjevega Ivana je bila še odprta. Dobro je premislil računajoči trgovec, da ljudje po dnevu ne utegnejo in da šele pozno, pozno pridejo od dela. Zato je v poletji vsakokrat pustil dolgo odprto...

»Oj dober večer, boter Martin! Kako da prihajate tako kasno?« se je začul v trgovini Ivanov glas, ko je vstopil prileten mož.

»Eh, saj veš, kako je sedaj! Dela čez glavo! Mislil sem: bo ali ne bo — pogledat grem vseeno... Morda pa je še odprto...«

»No, saj to že veste, boter! Kaj bo novega?«

»No, no, vem, da skrbiš za nás, Ivan! Pa kako da si tako hitro prišel z goric? Si gotovo bil z vozom tam, Ivan? Saj še ni pol ure, kar sem videl v zidanici luč, ko sem šel po drugem bregu k tebi... Mislil sem, da te ne najdem doma...«

Ivan je pobledele. Kar stemnilo se mu je pred očmi. Kaj more to biti? Svetlo je bilo tam... »Luč ste videli, boter?« je prašal, prikrivaje svoj strah.

»No seveda! Kaj nisi bil ti tam?«

* Pesem je pristno slovenjegoriška, zato je v njej tudi dotični dialekt.

»Danes še ne...« je rekel samo Ivan in že je zbežal iz trgovine, kjer je pomočnik postregel čudečemu se Martinu.

»Čudno, čudno«, je majal Martin z glavo, ko je že odhajal, nakupivši potrebnih reči... »nazadnje pa so zopet kakšni roparji tako predrzni...«

Z istimi mislimi pa je bil tekel Ivan najprej v shrambo, kjer je imel ključ od zidanice. Ključ je bil tam. Tekel je na dvorišče, poklical prvega hlapca ter velel nemudoma zapreči, drugega hlapca pa je poslal na orožniško postajo s prošnjo, naj nemudoma pride k njemu eden orožnikov. Potem je tekel v sobo, se za potrebo hitro oblekel, in ko je potem še dal neka povelja, je tudi že prišel orožnik. »Hvala vam, gospod Breznik, da ste prišli, sedite, prosim, hitro na voz, kaj je in kako, vam razložim na vozu«, je govoril v jedni sapi, porinil orožnika na voz, skočil sam vanj in zaklical hlapcu: »Torej kar najboljši!« Potem je zmeden pripovedoval orožniku, kaj je slišal.

Začuden so ljudje, ki so že sedeli pri večerji, ali so molili večerne molitve, poslušali, kdo neki tira tako pozno skozi vas...

Ni še minilo pol ure, že je bil voz komaj kakih tristo korakov oddaljen od zidanice. Ivan je velel hlapcu, da ustavi. Potem sta stopila on in orožnik z voza, ter s samokresi v desnicah počasi in pazno stopala proti zidanici. »Morda je kje kak čuvaj te bande?« je menil orožnik in zato sta pazila na vse strani. A nikjer ni bilo nič. Še noč je bila čisto mirna... In tam v zidanici, tam je bila res luč in ob oknih se je videlo, kako so se premikale postave... A kaj je to? »Tristo vragov, ali ni to največja predrznost?... Ne, takih tatov in roparjev pa še ne! Haha! Še muziko imajo!« se ni mogel vzdržati orožnik, da bi ne bil tega opomnil. A Ivanov obraz je ostal resen...

Prišla sta že čisto v bližino zidanice. Vesele pesmi harmonike so zvene od tam in čulo se je, kako je nekaj drsalo po tleh. Ivan je tesneje oprijel samokres. Kako jih spoznati? Kar notri stopiti?... hm, morda jih je pa mnogo, vsaj skozi okna je bilo v mesečini tako videti... »Pazite, gospod Breznik... jaz prinesem lestvo, prislonite si jo in pogledate skozi okno...« In šel je pazno za zidanico in prinesel kmalu malo lestvo. Prislonila sta jo in orožnik je splezal počasi po njej do okna. »Pazite gospod Breznik! Zapazijo vas iz okna in ustrela in po obeh je... Vrag po vinu, vsega ne bodo mogli požreti, ne da bi obležali... a vas bi bilo škoda...« je šepetal Ivan.

Medtem pa je orožnik že splezal do okna in zrl napeto in ostro skozenj. Ni gledal dolgo in že se je skoraj na glas nasmejal. Ozrl se je še enkrat skozi okno, — ne, nobenega dvoma ni več — in orožnik se je zasmel, da je skoraj podrli lestvo in padel.

»Kaj je, gospod Breznik?« je vprašal Ivan, ki še vedno ni bil popolnoma miren.

»Samo stopite na lestvo, gospod Ivan, in poglejte sami, haha... Nič se ne bojte!...«

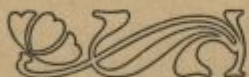
Počasi je Ivan plezal po lestvi in se ozrl skozi okno... Sto vragov... to je vendar — Mato, to je — Edvard, — je Ciril... in Ivan se je globoko odahnil. V prvem trenutku ga je obšla jeza. Skočil bi v sobo in oklofotal vse te — te — sam ni vedel, kaka imena jim naj da. A potem se je pomiril. In šla sta z orožnikom po stopnicah gor... Ravnokar je zaigral Frlanov Blaž prav veselo polko in ravnokar se je vrtel Mato z lepo sosedno viničarko, — ko sta vstopila orožnik in Ivan...

Toliko da niso vsi popadali od strahu in presenečenja. A Mato je hitro zbral svoje misli. »O prav lepo, veseli nas, da prideta v našo družbo... Veselo je, da bolj ne more biti... Samo prisedita — Blaž — zaigraj tuš! Bog živi! Na, Ivane, dragi brate, pij!« In ponujal mu je majoliko in mu jo potisnil v roko...

Ivan ni vedel, kaj mu je storiti. Vzel je majoliko in pil. »No, ali kako vendar?«... »Eh, dragi brate, ti bom vse povedal... Veš, dolgčas nam je bilo«... »No, no, saj vem, ali da mi ne poveš, in napraviš človeku tak strah«...

»Menda si mislil nazadnje, da so tatje?« — »No, kaj pa naj človek sicer misli?... Ključ doma... Kako vruga bi si... Eh to ste... to ste fantje... Da bi vas sam vrag...« »No no, Bog Te živi, Ivanel!«... In Ivan je pil.

Frlanov Blaž pa je zaigral vesel tuš... in noč je počivala nad goricami s svojimi svetlimi zvezdami...

Presladek je v čaši trobentice med...

Presladek je v čaši trobentice med,
žareč kot škrlat je makov cvet —
še slajša je govornica deklet,
bolj ustni jim rde kot škrlat.

Pa kakó je to, pa kakó je to,
da so se primilile meni tako?
Sam Bog ve, kakó in njeno oko,
ki žarek poslalo v srce mi je zlat.

In če bom umrl nocojšno noč,
umrl bom himne dekletom pojoč
in če bom živel tisoč let,
brez konca pel čast bom deklet.

Bog vstvaril je ženo, Bog vstvaril moža,
želež, da se ljubita večno oba;
pokoren njegovim mogočnim željam
odklenil ljubezni srca sem hram.

Pavel Golob.

Iz ženskega sveta.

Češko ženstvo. V zadnjem času se je vnelo po vsej Češki veliko zanimanje za višjo žensko izobrazbo. L. 1900 se je ustanovilo društvo »Minerva«, prvi ženski gimnazij v Avstriji, ki je pa postal popoln šele l. 1901 in je dobil pravico javnosti. Vendar se je še vedno zaradi pomanjkanja prostorov in učnih moči odpiral prvi razred na vsako drugo leto. Lani so pa ustanovile na Kralj. Vinogradih nune svoj ženski gimnazij, proti kateremu se je takoj razvila živa agitacija. »Minerva« je naprosila praško občino za večje prostore in »Minervin« gimnazij bo odpiral odslej prvi razred vsako leto. Ženska liceja imajo Čehi dva, v Brnu in pa v Čeških Budjejevicah. Letos se je začela akcija, da se izpremeni praška višja deklinška šola v licej, ali pa da se ustanove paralelke, ki bi odgovarjale liceju. Vendar se je poizkus za sedaj ponesrečil zaradi odpora praškega magistrata, ki nima denarja zato. Češki ženski učiteljski sta državni dve, samostanskih je pa pet. Dalje imajo Čehi dva mestna deklinška pedagogija (v Pilzni in v Val. Mesifici). Razven tega pripravlja »Divčí akademie« reformni gimnazij v Brnu, ki bo zopet prvi te vrste v Avstriji. Prvi letnik se je imel odpreti že lansko leto; velike ovire so otvoritev za leto zakasnele in gimnazij se odpre šele letošnjo jesen. Vsa ženska višja izobraževališča — razun samostanskih — so se ustanovila vladi nakljub, proti njeni volji in brez njene podpore izvečina s privatnimi sredstvi ter s pomočjo raznih mestnih občin. Največje zasluge za vzgojo žen ima gotovo na Češkem pedagog Drtina, profesor češke univerze, ki je izdal o tem vprašanju več spisov. Na njegovo prizadevanje se je pri osrednjem društvu čeških profesorjev ustanovila tudi sekcija za žensko vzgojo; ta sekcija pozivlja češka mesta, naj ustanovljajo ženske liceje. — Kako pridno deluje vsa Češka za izobrazbo žen, Slovenci imamo pa eno samo slovensko višjo deklinško šolo, ki jo vzdržuje mesto Ljubljana in ki se šele v par letih izpremeni v deklinški licej.

Marya Wyslouchova. Nedavno je izšla v Lvovu mala brošura na čast lansko leto umrli pisateljici in urednici Mariy Wyslouchovi. Bila je urednica lista »Zorza« ter ženskega demokratiškega časopisa »Przodownica« in sotrudnica »Kurjera Lwowskega«. Njeno veliko in plemenito srce se je zavzemalo zlasti za zatirane in teptane sloje, katerim je pomagala, kolikor je le mogla. Napisala je mnogo povesti za priprosto ljudstvo ter prevela marsikaj iz ruščine, češčine in hrvaščine na poljski jezik. Ustanovila je tudi ženska lista »Przedswit« in »Gloskobiacy«, ki pa ne izhajata več — ter več koristnih ženskih društev. Učila je ženstvo samostojno misliti in delati ter se udeleževati delovanja za domovino. Bila je vsem blesteč vzor in ko je marca meseca l. 1905 umrla, je žalovala vsa Poljska,

in z Ruskega, Češkega in iz Bulgarije so prišle deputacije ter so polagale vence na krsto te velike, nesmrtno žene. Njeno življenje je bilo tiho in skromno. Šele po njeni smrti je poljski narod spoznal, kaj mu je bila in koliko je storila zanj.

Ti praviš.

Ti praviš, da pestri cekini
težave lajšajo,
ti praviš, da oni edini
življenje slajšajo.

Ti ljubiš in jaz sovražim
to podlo, hladno zlató,
ki tebi je vzelo ponos tvoj
in meni srečo vso.

Le hiti in se jih okleni
sijajnih kupov zlatá,
pa sled tvojih nog naj zbríše
sled mojih grenkih solzá!

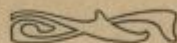
Nilka C. S.

Doma.

»Gospodinjska šola« v Ljubljani. Brez posebne reklame, brez krika in vika deluje »Gospodinjska šola« v Ljubljani ter izobrazuje v večernem tečaju svoje učenke v veščeh, s skromnimi razmerami računajoče gospodinje. Dobro kuhati in gospodinjiti ni posebna umetnost, ako ima kuharica vsega v izobilju, ako jej ni treba računati in pri nikaki stvari varčevati. Izhajati z majhnim, ohranjati s skromnimi sredstvi hišo in jo priljubiti vsem članom družine, to pa zna le prav spretna in izvežbana gospodinja. In prav ta izvežbanost se pri nas vse premalo ceni. Dekleta se omože v gospodinjskih poslih popolnoma neizučene; večina jih misli, da se tega človek že v zakonu privadi. Toda kako drago morajo potem plačevati svoje izkušnje, svoje prepozno šolanje! Koliko denarja se razmeče po nepotrebnem, ker mlada gospodinja ne zna obračati krajcarja! Mož je nezadovoljen, ker mora izdajati mnogo denarja pa še slabo živi pri tem. Seveda postane tudi žena nezadovoljna in začne se v hiši prepir, ki je popolnoma odveč in katerega je kriva edino le žena, ker se ni pred svojim zakonom pobrigala, da bi se bila vsaj nekoliko poučila v najnujnejših gospodinjskih poslih. Žena srednjih in nižjih slojev pač mora znati — vse. Biti mora dobra gospodinja ter hkratu skrbna odgojiteljica. Zato naj skuša, da se kolikor možno izuči v vsem, kar spada v njeno stroko. Neprecenljive

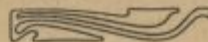
vrednosti bi bilo, da se ustanove po vseh slovenskih mestih »Gospodinjske šole«, kjer naj bi se izvežbala dekleta v vseh gospodinjskih poslih, nadalje v odgojevanju otrok ter v postrežbi bolnikov. — V Ljubljani imamo »Gospodinjsko šolo«, ki deluje sicer v skromnih mejah, katera pa bi si dala razširiti, ako bi bilo med Slovenci in Slovenkami dovolj zanimanja in razumevanja zanj. Ljubljanska »Gospodinjska šola« je izučila mnogo deklet v kuhanju, šivanju in likanju in prav hvale vredno je, da misli odbor »Gospodinjske šole« sedaj še na poselsko šolo, kjer bi se izučila dekleta v vseh hišnih opravkih ter bi zadobila poleg tega tudi nekoliko splošne izobrazbe. »Gospodinjska šola«, kakoršna je sedaj, je zlasti pripravna za dekleta iz tovarn ter sploh za vse tiste, ki so svobodne od 5. ali 6. ure zvečer naprej. Naj bi nobeno dekle ne zamudilo posecati to velekoristno šolo, ki ima svoje prostore na Rimski cesti št. 9, pritličje.

Raznoterosti.

Pohištvo. Staro pohištvo, ki je že izgubilo polituro, lahko na cešen način zopet poliraš, da je kakor novo. Pri tem postopaj takole: Stlači kosec flanelo v kepico, ki mora biti tako velika, da jo držiš izlahka v roki. To kepico ovij še s starim prav mehkim platnom. Potem kapni nanjo par kapljic (2—4) mandljevega olja in par kapljic čistega špirta ter poliraj v majhnih krogih pohištvo. Drgniti pa moraš zelo in dolgo eno mesto, potem pojdi naprej. Umazani del platna pa večkrat odmakni in nakapaj vedno zopet nanovo par kapljic mandljevega olja in špirta. — Iz pohištva iz hrastovega lesa spraviš vodne madeže, ako stopiš v finem olju soli in odrgneš s to tekočino dotične lise. Če so v opravi še drugi madeži, jih izmij z gorkim pivom. Potem zbríši tista mesta s suho mehko krpo in jih likaj dolgo časa s flanelo, ki jo namakaj v tekočino iz terpentinovnega olja in raztopljenega voska, obojega enak del. — Pohištvo iz orehovega lesa likaj samo s flanelo, ki jo pomakaj v terpentinovo olje; nato zbríši opravo še z mehko in suho krpo. — Pohištvo iz mahagonijevega lesa odrgni s flanelo, katero pomakaj v terpentinovo olje in vosek, vsakega enak del. Po pretoku treh do štirih ur pa dobro obriši opravo še s suho flanelo. — Za lakirano pohištvo popari pšenične otrobe, precedi to tekočino in umij z njo pohištvo, dokler je še mlačna. Potem ga obriši še s čisto, v mrzli vodi namočeno krpo in naposled odrgni pohištvo s suho flanelo.

Stare oljnate slike prenoviš takole: Vlij v skledico četrtilitra mlačne vode, kateri prideni dve kapljici salmijakovega cveta. Pomoči staro, prav mehko krpo v tekočino in briši prav nalahko z njo po sliki. To ponovi večkrat in sicer menjavaj vsakokrat tekočino in krpo, dokler ne ostane oboje popolnoma čisto, kar je dokaz, da je tudi slika docela osnažena. Potem obriši previdno podobo ter jo končno namaži s pomočjo čopiča s provencalskim oljem, ki ga pa takoj zopet odstrani z vato.

Najboljša je Zvezdna cikorija!

Znano je, da ko pride spomlad in se povrne lastovička nazaj v naše kraje, si poišče zopet svoje staro gnezdo. Čuditi se moramo tako majhni stvarici in njenemu dobremu spominu. Posebno privlačno moč mora imeti rodni kraj. — Najlepši vzgled ljubezni do rodnega kraja, do domače zemlje pa nam dajo Irci. Irci tlači in ugonablja na vse možne načine angleška vlada in jih takorekoč sili, da se morajo izseljevati. Irci je doma na svoji rodni zemlji skoraj brez vseh pravic in zato se seli iz svoje domovine, dasi s težkim srcem. Vsak Irci vzame seboj v tujino nekoliko domače zemlje in to domačo prst časti v tujini kot največjo svetinjo. In umrlemu Ircu denejo nekoliko te domače zemljice v krsto, da je ima vsaj nekaj poleg sebe, če že ne more bivati v njej. Gotovo ni treba večjega dokaza, kako velika je lahko ljubezen do domovine, do rodnega kraja in naj je ta še tako slab.

Tudi mi Slovenci ljubimo svojo domovino, jo moramo ljubiti, saj so jo branili naši pradedi pred napadi raznih sovražnikov. Veliko slovenske krvi je popila naša domovina. Videla in slišala je tožbe in težave Slovencev, pozna našo žalostno preteklost. Zategadelj nam mora biti sveta naša domovina, sveta gruda, katero so obdelovali naši pradedje.

Žalostno je videti, kako se naše slovensko ljudstvo kar trumoma seli v blaženo Ameriko, katera se mu zdi kakor Izraelcem obljubljeni dežela, v kateri se čedi mleko in med. Ali znano je, da se mora v tujini še veliko bolj truditi in delati in da jih veliko več postane nesrečnih kakor pa srečnih. Vprašati se moramo kaj je vzrok temu izseljevanju. Ali je naša domovina postala tako slaba, da ne more več rediti svojih otrok?

Gotovo je, da je zemlja danes manj rodovitna, ker je njena moč že izcrpana, znano je da so danes razmere take, da je težko živeti. Ali tako slabi časi pa vendar še niso, da bi ne mogli obstati doma.

Mnogo nasvetov se je že dalo po časopisih in po raznih knjigah. Take nasvete moramo vpoštevati, se ravnati po njih in veliko se boče dalo doseči. Spoznavati pa moramo tudi svojo domovino. Ona ima veliko prirodnih sil, v nji je še veliko bogastva pokopane. Naša domovina je kakor nalašč ustvarjena za razna podjetja.

Mnogo slovenskih podjetij bi lahko nastalo, ako bi mi Slovenci izkoristili svojo domovino in njene moči. Nam ne manjka denarja, ne manjka nam delavnosti in zmožnosti, tudi naša podjetnost ni tako mala, kakor bi kdo mislil. In vendar so večinoma vsa večja in dobičkanosna podjetja v nemških rokah, in Slovenec je v njih le zaničevan delavec.

Zakaj je to tako? Odgovor imamo v naši preteklosti. Slovani smo se vedno sami med seboj prepirali, da nismo prišli nikoli do moči, nismo bili sami svoji. In tudi mi Slovenci danes nismo složni, ne znamo biti svoji gospodarji. Veleindustrija je vsa v nemških rokah, tujci vidijo naše vodne moči, našo delavno moč, ustanavljajo razna podjetja, v katerih je domačin le delavec.

Ako ustanovi domačin kako podjetje, je navadno veliko na slabšem kot tujec. Medtem ko pustimo tujca, da se širi in debeli z našimi groši in žulji, vidimo v

slovenskem podjetniku le izkoriščevalca in ako se mu podjetje količkaj rentira, ga že zavidamo. Uničiti ga je treba! To je tako rekoč bojni klic. Resničnost te trditve nam pokaže najbolj dejstvo, da so že razna slovenska podjetja morala propasti, akoravno bi lahko obstajala, če bi jih bili podpirali.

Kadar bomo složni, tedaj izprevidimo, da smo iz lastne krivde hlapci in sužnji tujcev in njih kapitala, kadar ne bomo zavidali drug drugega, takrat bo gotovo tudi naša podjetnost veliko večja, gotovo bodo nastala podjetja s pomočjo kapitala domačinov.

Slovenke! Pomagajte, da bode prišlo do tega. Segajte po slovenskih izdelkih! Zavedajte se, da ste Slovenke, ravnajte se po reku: Svoji k svojim! Tuji izdelki niso nič boljši, nič cenejši od domačih, pač pa so navadno slabši. Slovenec je poštenjak in izdeluje pošteno blago, medtem ko tujec, posebno pa žid, gleda le na zaslužek, češ da je za nas vse dobro.

Ravnajte se po nasvetih Slovenske Gospodinje!

Zvezdna cikorija.

Najprej prosim vse cenj. bralke, da mi ne očitajo sitnosti, ker jim vedno pojem staro pesem o cikoriji. Marsikatera si bode mislila, da sem hudo zaljubljen v to edino slovensko »Zvezdno cikorijo.« Istina je, da se je meni ta cikorija zelo priljubila, kakor želim, da bi se tudi vsem cenj. bralkam Slovenske Gospodinje, saj ravno Zvezdna cikorija je izvrstna. Ni bolje kakor je ravno ta edini slovenski izdelek te vrste. Zvezdna cikorija da kavi šele pravi okus, lepo barvo in duh postane kaj prijeten. Ta cikorija ni ne pregrenka ne preslaba, ne pretemna ne prejasna, ravno prava je.

Nobena gospodinja, ki misli, da je Zvezdna cikorija slaba, nima prav. Znano mi je, da je marsikatera še niti poskusila ni, ker je baje navajena le na tujo. Ali je pa dobila že staro škatljico, ki je predolgo ležala pri trgovcu, ali je bila slabe volje, ali kaj drugega; in zaradi slabega razpoloženja ji kava ni tako dišala. Krivdo je zvrгла na cikorijo, ki je pa pri tem popolnoma nedolžna.

Torej poslušajte in ubogajte me, kupujte in zahtevajte Zvezdno cikorijo! S tem bom jaz zadovoljen, zadovoljne pa boste tudi Ve, ker imele boste zavest, da podpirate domače podjetje, podpirate tudi edini domači list: Slovensko Gospodinjo.

Saj poznate našo naročnino, ako pa je katera ne pozna, naj se obrne na uredništvo in bode izvedela, kako lahka in neznatna je naša naročnina. Mi smo skromni. Samo one listke, ki so pod pokrovcem vsake škatljice Zvezde cikorije, zahtevamo kot naročnino.

Tedaj Slovenke! kupujte Zvezdno cikorijo, naročite si »Slovensko Gospodinjo!« Vse Slovenke morate biti kupovalke cikorije in naročnice Slov. Gosp. Kadar dosežem to, pa bodem prenehal staro pesem o cikoriji in pride morda kaj novega na vrsto.

